

Rodiče proto popisují své ESTP a ESFP děti jako ty, které jdou odvážně do všeho, co jim okolní svět nabízí. A diví se, že přece „když už jim tolikrát řekli, že je to nebezpečné nebo že se to nesmí, tak by si to už měly pamatovat“. V situaci, kdy chceme „akci“ těchto dětí nějak omezit, pro ně slova znamenají velmi málo v porovnání s reálnou zkušeností. Pro část rodičů je pak obtížně přijatelné, že se dítě nechová v souladu s pravidly a že neustále testuje nejen své fyzické hranice, ale také hranice naší trpělivosti:

„Anička [ESFP, 4 roky] na mě často zkouší, co všechno vydržím; někdy mám pocit, že se dohaduji s dcerou pubertálního věku, a ne se čtyřletou holčičkou.“

„Petrovi [ESFP, 6 let] a Pavlovi [ESTP, 3 roky] se musí neustále připomínat pravidla. Jako příklad může sloužit každodenní kolorit okolo koupání. Vyslečou se v koupelně, věci z nich popadají na zem jako listy ze stromu. Vlezou do vany, tam si pohrají, umyjí se – a hurá ven. V koupelně se oblečou do pyžama. Ať je to ten starší, nebo mladší, pokud je neupozorníme, že oblečení, co je na zemi, mají dát do koše na špinavé prádlo, tak ho tam nechají ležet. Když už jsou v koupelně při oblékání sami, jen se oblečou, hromadu věcí překročí a jdou dělat pro ně důležitější věci. I když jsme v koupelně, stejně je na ty věci musíme upozornit.“

Důvodem výše uvedených nedodržování pravidel a posouvání hranic je u ESTP a ESFP dětí právě zaměření na bezprostřední realitu. Přestože mají vynikající paměť na detaily, v dané chvíli si nevybaví to, co bylo dřív nebo na jakém pravidle jsme domluveni. Pro ně je každá chvíle přítomným okamžikem, novou realitou, které je potřeba se přizpůsobit, nikoliv na ni aplikovat pravidla, jež platila v realitě dřívější. Může se proto stát, že dítě např. u nás doma sice samo do bazénu neskočí, ale do bazénu u sousedů se vrhne, protože „to je přece jiný bazén než ten náš“.

Problémem pro tyto děti není pouze stanovení hranic pro to, co se smí a nesmí, ale také udržování hranic jiných lidí, tedy jejich osobního prostoru:

„Tobiáš [ESTP, 6 let] žije tak nějak teď a tady. Dostaví se impulz – a chce skočit; v tu chvíli nemyslí na to, co jsme si říkali, že se má a nemá, nemyslí ani na to, co by to mohlo způsobit. Bojím se, že bude mít problémy s dětmi, když se k nim bude takhle chovat.“

„Amátka [ESFP, 2,5 roku] moc touží nosit naše koťátko, zároveň ale není schopná pochopit a zapamatovat si, že se po něm nesmí vrhat, ječet nadšením, když ho vidí, skákat kolem něj a jinak ho děsit. Kotě se jí samozřejmě bojí, a sotva ji zahlédne, uteče. Heřmánek [ESTP, 4,5 roku] to chápe o trochu lépe, ale stejně se občas neudrží a kočku zaplaší z nějakého důvodu, který zrovna nastane.“

„Marťa [ESFP, 3 roky] byla hrozně ráda, když s ní někdo blbnul – čekala to od chlapů, co k nám přišli domů. Nevěděla, jak si o to říct, tak je testovala. Přišla k chlapovi, píchla ho do břicha, koukla nahoru a čekala, jak on zareaguje. Nevadilo jí, že ho nikdy předtím neviděla: stačilo jí, že ho známe my, hned ho považovala za strejdu a čekala, jestli s ní bude blbnout.“

Adéla (ESFP): „Nejen jako malá, ale až do dospělosti jsem neuměla odhadnout, kdo je jaký typ na vítání, a někoho moje nadšené objímání a líbání mohlo zaskočit.“

Díky dominantnímu S_E nemívají tyto děti problém pouze s externími hranicemi, ale i s vlastními vnitřními limity. Jejich zaměření na přítomný okamžik a potřeba užít si vše naplno způsobuje, že se snadno přejedí sladkostmi, nezdravým jídlem nebo podlehnou jinému „lákadlu“. Zkrátka, když je něco dobré, mít toho víc je pro ně rozhodně lepší. A je-li to pro ně z nějakého důvodu nedostupné, o to víc je to láká:

„Pokud máme my dospěláci mejdan, Anička [ESFP, 4 roky] je v sedmém nebi! Nejráději by zbaštila veškeré dospělácké pochutiny a víno či jiný alkohol musíme před ní pečlivě schovávat.“

Adéla (ESFP): „Mám to dodnes. Je pro mě strašně deprimující, jak si nějaké NT řekne, že pro něj je tohle zdravé a tamto nezdravé, a proto tohle jí a tamtomu se vyhýbá. Já můžu stokrát vědět, co je dobré, ale stejně mnou smýká vnitřní touha všechno ochutnat, nepřijít o žádnou chuť. V restauraci děsně nerada jím, protože bych nejrádši všem ochutnávala jejich jídlo z talíře – jen to vidím, a musím vědět, jaké to je.“

Děti s dominantním S_E mohou v batolecím a předškolním věku vypadat, že jsou oproti svým vrstevníkům ve vývoji hodně popředu. V tomto období se totiž vývoj dítěte posuzuje především v oblasti motoriky, smyslu a řeči – a právě zde mají děti s dominantním S_E výhodu. Jejich energie je obrácená směrem ven, díky čemuž mají potřebu komunikovat se světem, přirozeně se zaměřují na své tělo a dobře si pamatují faktické údaje a vizuální detaily. Dobře rozpoznávají zvířátka na obrázcích a pamatují si jejich názvy, ukazují na rozdíly mezi dvěma podobnými obrázky a i motoricky jsou velmi zdatné. Jakmile po těchto dětech ale chceme, aby tyto dovednosti rozvíjely v řízených činnostech vyžadujících velké soustředění, může se nám zdát, že jim

Okolní podněty přitahují ESTP a ESFP děti jako magnet, obzvlášť když nabízejí příležitost k akci

už učení se novému nejde tak snadno. Pokud z naší strany zároveň cítí tlak na výkon, mohou se našim snahám intelektuálně je rozvíjet vyloženě vzpírat:

„Tobiáš [ESTP, 7 let] je, myslím, chytrý. Do čtyř let byl viditelně šikovnější na učení nového než vrstevníci, pak se to srovnalo a teď je spíš na mnou vnímaném průměru. Odmítá dělat takové ty řízené ‚vzdělávací‘ činnosti, jako je kreslení, čtení pohádek, vyplňování pracovních listů anebo úkolů ve Sluníčku. Asi je ze mě cítit ambice, aby byl dobrý, a příliš velký tlak na perfektní výsledek z mé strany.“

Jitka (ESFP): „Prý jsem byla šikovná, neposedné dítě: brzy bez plen, brzy jsem mluvila i chodila, tak jsem šla do školky ve 2,5 letech, a hned jsem tam byla ráda – žádný stres to pro mne prý nebyl. Ze školky si pamatuju, že jsem nechtěla spát po obědě a občas jsem se poprala.“

Jak naplňovat jejich potřeby vyplývající z dominance S_E?

- Zásobujte je dostatkem aktivit, přátel a vzrušení, aby neměly čas se nudit:

„Amátka [2,5 roku] už teď chce dělat všechno se mnou, nejradši vše kolem vaření: nadšeně myje zeleninu a podává brambory, sype věci do hrnce a miluje prohrabování se sypkými potravinami (vždycky si vzpomenu na Amélii z Montmartru, jak nořila ruku do fazolí – to já i dcera milujeme).“

- Pokud jsou v bezpečném prostředí, nechte je testovat hranice svého těla a motoricky se rozvíjet. Nemůžete čekat, že se v potenciálně nebezpečné situaci vždy zarazí a představí si, co by se mohlo stát, nebo si vzpomenu na to, co jste jim k tomu říkali. V budoucnu jim k tomu bude čím dál více napomáhat jejich rozhodovací funkce (F₁ nebo T₁) a také to, že budou mít více zkušeností, kdy zažily důsledky svého chování na vlastní kůži. V dětství to od nich ještě nemůžeme očekávat, proto je potřeba umožnit těmto dětem, aby se naučily fyzicky nebezpečné situace co nejlépe zvládat. Pokud jim umožníme rozvíjet se motoricky v bezpečném prostředí, velmi brzy se naučí své tělo ovládat jako žádné jiné typy:

„Amátka [ESFP, 2,5 roku] je taková divoška, ale zároveň mi přijde, že je obezřetná: nikam nepadá, do schodů lezla, ještě než uměla chodit, na žebřík taky, nikdy nespadla. Možná s tím taky souvisí moje důvěra v to, že ví, co dělá – někdy ji jen upozorním, že už je fakt vysoko a že ty balíky slámy se můžou rozestoupit, nebo jsem za ní vylezla po tom žebříku nahoru a jistila ji bezdotykově, aby si slezla dolů sama.“

- Buďte velmi konkrétní ve svých požadavcích a stanovování pravidel. Tyto děti mají problém zapamatovat si pravidlo, které není řečeno naprosto jasně a konkrétně. Varování před potenciálním nebezpečím je pro ně něco abstraktního, nereálného. Když to není teď a nevidí to na vlastní oči, jako by to neexistovalo. Chceme-li zavést pravidlo, musíme být naprosto konkrétní a zároveň nemůžeme předpokládat, že si dítě pravidlo přeneso do situace, která je podle nás velmi podobná, ne-li totožná. Je tedy potřeba pravidlo pokaždé znovu připomenout, resp. zavést znovu pro tuto konkrétní situaci. Pro dítě, které žije svůj život teď a tady, je to totiž situace úplně jiná:

„Při odchodu z vyšetření se Amálka [ESTP, 5 let] snažila ještě upoutat moji pozornost nějakou legráčkou. A tak si obula špatně boty a říkala, že má podpatky, protože chce být velká. Uchichtávala se u toho a čekala, jak budeme (já a tatínek) reagovat. Tatínek jí v klidu, bez výhrůžek a manipulace, oznámil, že odchází bez ní. Dooblékl si kabát a otevřel dveře. To okamžitě zafungovalo, hned pokračovala v oblékání. Tatínek na ni nijak netlačil, působil velmi klidně. Bylo zřejmé, že se vedle něj necítí omezovaná, do něčeho tlačena a nemá potřebu jít do ‚protitlaku‘.“

- Používejte méně slov a více přímé akce:

„Z Marti [ESFP, dnes 20 let] jsem měla často pocit zneužívání. Dokud jsem opravdu nedala jasně najevo ‚dost‘, tak to pořád dál zkoušela. Uvědomila jsem si u ní rozdílnost efektu stejné fyzické akce na dvě různé děti: Lucka [INTJ] brala to, že jsem ji přenesla na místo, kde jsem chtěla, aby byla, jako velmi ponižující akt, tři další dny jsme to pak musely rozebírat. Pro Martu to byl teprve signál, že už to myslím opravdu vážně. Říkala mi pak: ‚Já jsem myslela, že můžu, když jsi mi jenom něco říkala.‘“

Karolína (ESTP, 8 let): „Pokud vyvstane situace, že má Karolína něco udělat, a jí se nechce, měla jsem ze začátku tendenci neustále jí vysvětlovat, proč to dělat/nedělat, a diskutovat s ní, ale Kája se většinou zasekla a ze svého názoru nikdy neustoupila. Vždy chtěla mít poslední slovo, jenže já měla ten pocit, že poslední slovo bych měla mít přece jen já a diskuze tak stále gradovala a vztek na obou stranách stále stoupal. Nyní jsem zjistila, že je lepší někdy nereagovat: trvat sice na svém názoru, vysvětlit jednou a stále se dokola neopakovat ve vysvětlování, proč se to či ono musí, a na neustálé projevy nesouhlasu neodpovídat; v extrémních situacích počítat do tří. Sice to, co je třeba udělat, Kája udělá, ale je vidět, že za velkého nesouhlasu a vzteku.“

- Chcete-li, aby ukončily akci, která je velmi baví, nepřikazujte, ale hledejte společně řešení. Popisujte, co potřebujete vy (co možná nejstručněji), a vyslechněte, co potřebuje dítě. U mladších dětí ještě funguje také to, že je nalákáte na nějakou jinou, zábavnou akci – nejen slovy, ale přímou ukázkou, nebo prostě odvedete jejich pozornost nějakou legráčkou:

„Nakonec jsem přišla na to, že u Karolíny [ESTP, 8 let] nejvíc funguje přístup, který je hodně kamarádský, ve stylu ‚Hele, kámo, neblázni a udělej to a to‘. Většinou se usměje a je ochotná komunikovat; nebo pomůže rozesmát ji – následně jako by se přepnula do jiného módu.“

- Hlídejte sami sebe, abyste je nevyprovokovali k akci, ve které ony neznají bezpečnou míru, protože se dostanou do užívání si přítomné chvíle. Nemůžete v takové chvíli očekávat, že se dítě najednou zklidní a začne se kontrolovat:

„Tobiáš [ESTP, 6 let] necítí dobře hranice, kdy už je toho moc. Tuhle jsem ho z legrace postříkala v koupelně, začali jsme se pošťuchovat, on se dostal do ráže a plivl na mě. Zarazila jsem ho, že to se opravdu nedělá, že je to velmi dehonestující. Pokračovali jsme dál, a on plivl znovu. Nechápala jsem, že se nedokáže ovládnout.“